

УДК 372.4.03(44)

ГЕНЕЗА КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ СІМ'Ї**М.С. Шабінський**

У статті розглянуто історію виникнення та розвитку сімейного виховання у Франції, його місце й значення у справі прищеплення дитині громадянських якостей. Показано принципи та механізми взаємодії французької початкової освіти та сім'ї у сфері громадянського виховання, висновки ж дослідження проілюстровано останніми статистичними даними, взятими із офіційних джерел.

Ключові слова: громадянська освіта, родинне виховання, громадянські якості, початкова школа, батьки, громадські організації, суспільство, духовність, мораль.

Громадянське виховання у Франції є складним багатовекторним процесом, що передбачає активну участь та взаємодію найрізноманітніших суб'єктів суспільних відносин. Особливу увагу у справі прищеплення школярам громадянських якостей французьке суспільство приділяє родині. Саме на батька і матір природа поклала обов'язок піклування про життя, здоров'я, безпеку та виховання дитини починаючи з моменту її народження та, як мінімум, до досягнення нею повноліття. В основі процесу соціалізації молодшої людини, який починається та продовжується в сім'ї, лежать, перш за все, прищеплення їй морально-етичних якостей, впровадження основ патріотичного, екологічного, політичного та правового виховання.

Методологічну основу дослідження процесу виховання у французькій сім'ї становлять твори Ф. Рабле, М. Монтеня, Ж.-Б. де ля Салля, Ж.-Ж. Руссо, Вольтера, Е. Дюркгейма, С. Френе, В. Ф. Піаже, Ж.-П. Сартра, Леві-Строса. Сутність, типологію, форми та методи сімейного виховання висвітлено в роботах І.Д. Бежа, Д. Гейе, К. Селене, П. Дюрнінга.

Історико-педагогічному аналізу сімейного виховання у Франції присвячені студії Ж.-П. Брюно, Л.Ц. Ваховського, П. Вейна, Ж. Ле Гоффа, В. Крути, Лельєвра, А. Леона, А. Марру, М. Руша, Ж. Уссейя.

Прищеплення дитині якостей, необхідних для існування в родині, громаді, племені, полісі, державі, завжди було одним із найважливіших завдань виховання. Тож громадянське виховання, яке здійснювалося,

більшою мірою саме в родині, у своїх первісних примітивних формах мало місце вже в кельтських та інших племенах, що населяли Францію принаймні з кінця [6 століття до н.е.](#)[1, с.33-37].

Суспільство дороманської Галії, на теренах якої розташована сучасна Франція, складалося із племінної знаті, жерців-друїдів, воїнів, ремісників та селян. Культура передавалася в родині від покоління до покоління засобами усного мовлення. Батьки словом та власним прикладом навчали дитину основам моралі, прищеплювали їй правила життя у суспільстві, тонкощі свого ремесла, привчали бути спритними мисливцями та хоробрими воїнами [2, с. 775].

Родина відігравала визначальну роль у вихованні молоді і під час колонізації Галії Римською імперією. При цьому тривалий час знання, які передавалися із покоління в покоління в сім'ї, протиставлялися знанням, що діти здобували в класі офіційної римської муніципальної школи. Ці розбіжності стосувалися мови, релігії, культурних традицій, розуміння суті патріотизму та громадянськості.

Вишкіл малюка як в античній, так і в середньовічній періоди історії проходив в атмосфері суворого виконання вимог дорослих, підпорядкування та дисципліни. В цьому головна відмінність виховання того часу від сучасних підходів: дитина, її особистість, її світ дорослих не цікавлять. В дитині бачать лише сирий матеріал, із якого потрібно виліпити майбутнього громадянина. Пісні, поезія, адаптовані ігри допускаються, але головним інструментом виховання залишається примус. Через нього дитина опановує першими навичками ввічливості та пристойної поведінки [3, с. 24-28].

Великий вплив на зміст, форми і методи родинного виховання у Франції мало християнство, яке прийшла на територію Галії вже на початку I-го століття н.е., і поступово перетворилося на основну релігію галороманських територій, а потім усіх інших державних утворень, які з'являлися тут після остаточного занепаду Західної римської імперії. Святий Павло з самого моменту зародження нової релігії пише наставлення, де радить пресвітерам бути пастві взірцем в усьому, батькам бути для своїх нащадків постійним прикладом самодисципліни та дотримання моральних правил [4].

Але християнська церква вбачала в дитині, перш за все, слабку, схильну до гріха істоту, тож, як і раніше в античні часи, державу, святих отців мало цікавила сама дитина з її внутрішнім світом, потребами,

інтересами. Церква закликала батьків та вчителів бути суворими і незворушними у відносинах із дитиною, будувала весь процес виховання на схоластичному викладанні священних текстів та зведень моральних правил, які їх супроводжують.

Знадобляться цілі віки війн, революцій, самовідданої праці великих мислителів, гуманістів, педагогів, щоб остаточно відмовитись від таких підходів, повернути дитину у центр педагогічної науки та зробити її метою виховного процесу. Ідеї гуманістичного ставлення до дитини, значення для виховання освіченої, активної, фізично і морально здорової дитини батьківської любові постійно звучали в творах М. Монтеня [5, с. 192-194] і Ф. Рабле [6, с. 217]. Гуманістичний спадок цих видатних письменників і філософів був творче розвинений та систематизований такими просвітителами, як Ж.-Ж. Руссо, Ж. Ж. О. де Ламетрі, К. А. Гельвецій, П. Гольбах, Вольтер та Л.-Р. Л. де Лашалоте.

Педагогічні принципи природної відповідності Ж.-Ж. Руссо базуються на його концепті природного права [7, с. 104-105]. Згідно з цим концептом батьки повинні розвивати у своїх дітей природні задатки і здібності, будувати свою виховну роботу згідно з принципами вільного виховання: природовідповідності та педоцентризму [8, с. 54]. Дитина від природи самодостатня, тож потрібно якнайменш втручатися у виховний процес, заважати дитині розкриватися та розвиватися природнім чином.

Такий стан речей, на думку Ф. Одіж'є (F. Audigier), коли саме у сім'ї здійснюється передача частини отриманих та збережених знань, вірувань, умінь, які вважалися необхідними для збереження соціальної спадкоємності, від попередніх поколінь їх нащадкам. Родина у найширшому значенні цього слова, коли вона часто асоціювалася із релігійними інституціями або, за традицією, знаходилася під їх впливом, була привілейованим місцем, де така передача мала місце. Починаючи із з XVI ст. школа, яка існувала і раніше, але не мала визначального впливу на суспільство, перетворюється на головний інструмент виховання, відтісняє сім'ю на другий план [9, с. 11].

Великих змін зазнають соціально-культурні стандарти сім'ї (в першу чергу сім'ї міської) в середині XX ст. Серед інших йдеться про відміну від подвійного стандарту: те, що дозволяється чоловіку, більше не забороняється і дружині; більша терпимість по відношенню до дошлюбного сексуального досвіду обох партнерів, але менша по відношенню до адюльтеру (невірність в шлюбі); секс розглядається як цінність сама по собі,

а не тільки як засіб відтворення нащадків; визнається активна участь у суспільному житті жінок, терпиме ставлення до роботи жінки не вдома; жінка прагне звільнитися від важкого домашнього труда та стати економічно більш незалежною від чоловіка; терпиме ставлення до розлучення; законодавство в питаннях шлюбу і розлучення стає дедалі більш ліберальним; соціокультурні міркування все більше враховуються в процесі створення сім'ї та народження дітей; як мотив укладення шлюбу виступає романтичне кохання з деяким присмаком реалістичного розуміння тягот сімейного життя. Пропонувалося оцінити тип сучасної сім'ї: на відміну від традиційної сім'ї – патріархальної і авторитарної – сучасна сім'я оцінюється і стверджується як індивідуалістична і демократична.

Серед інших чинників, що обумовлюють підвищений інтерес фахівців до родинного виховання та соціально-виховної роботи, наводять: боротьбу проти недбалого та грубого поводження з дітьми, охорону раннього дитинства, організацію притулків для малолітніх, виховну позакласну діяльність, роботу з сім'ями в рамках домашнього виховання та заміщення батьків, прийом дітей у інтернатах чи то у сім'ях названих батьків та ін., дії стосовно дітей-інвалідів, дітей із проблемами розумового чи то фізичного розвитку і їх батьків.

Як окрема ж автономна форма виховної роботи сімейне виховання вперше з'являється у Франції наприкінці 70-х - початку 80-х років ХХ ст. та набуває популярності завдяки дослідженням Ж.-П. Пуртуа [10] і Ж. Лотрі [11].

Література

1. John Haywood, Atlas historique des Celtes, trad. Colette Stévanovitch, Autrement, coll. Atlas/Mémoires, Paris, 2002.
2. [Venceslas Kruta](#), Les Celtes, Histoire et Dictionnaire, Gallimard, coll. « Bouquins », Paris, 2000. – 1005 p.
3. Lelievre C. Histoire des Institutions scolaires / Claude Lelievre // Nathan. – Paris. – 1991.
4. Послання Св. Ап. Павла до Коринтян, 2-8; до Галатів, 4-7; до Ефесян, 5,6; до Колосян, 3,4; до Солунян, 5; друге до Солунян, 3; до Тимофія, 2-6; до Тита, 1, 2.; до Євреїв, 12.
5. Монтень М. Опыты. – М.: Голос, 1992. – Т. 1. – 398 с.
6. Духовний Т. Т. Рабле Франсуа // [Українська Радянська Енциклопедія](#). — 2-е видання. — Т. 9. / Т. Т. Духовний. — Київ, 1983.
7. Шабінський М.Є. Історико-філософський аналіз поняття «природне право» у громадянському вихованні в французькій школі / М.Є. Шабінський // Філософські

- дослідження: Збірник наукових праць СНУ ім. В.Даля. Випуск №12. – Ч.2 – Луганське вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – 232 с.
8. Червонецький В.В. Традиції і тенденції використання природи в моральному вихованні дітей молодшого шкільного віку в сім'ї у Великій Британії: монографія / В.В.Червонецький, С.С. Червонецька – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – 192 с.
 9. Audigier F. L'éducation à la citoyenneté / F. Audigier // Synthèse et mise en débat par...: Enseignants et chercheurs, INRP. – 2003. -127 p.
 10. Pourtois J.-P.: Connaissances et pratiques en éducation familiale et parentale / Jean-Pierre Pourtois, Huguette Desmet et Willy Lahaye // Revue : Enfances, Familles, Générations, Numéro 1, automne 2004URI : <http://id.erudit.org/iderudit/008892ar>
 11. Lautrey J. Classe sociale, milieu familial et intelligence / Jacques Lautrey. - Paris, PUF. – 1980. – 283 p.

В статтє описана исторя появления и развития семейного воспитания во Франции, место и значение семьи в деле привития ребенку гражданских качеств. Показаны принципы и механизмы взаимодействия французского начального образования и семье в сфере гражданского воспитания, а результаты исследования проиллюстрированы последними статистическими данными, полученными из официальных источников.

Ключевые слова: гражданское образование, семейное воспитание, гражданские качества, начальная школа, родители, общественные организации, общество, духовность, мораль.

The article deals with the history and development of the French family education, the family's place and role in the case of civic qualities' inculcation in child. The special principles and mechanisms that coordinate actions of primary school and family have been looked upon. The results of the study are illustrated with the latest statistical data, obtained from the official sources.

Key words: civic upbringing, family education, civil qualities, primary school, parents, public organizations, society, spirituality, morality.

Шабінський М. Є. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри практики іноземних мов, професор Червонецький В.В.